

За совет, да за милость царскую, / За карманы твои порожние, / Да за песни твои осторожные, / За позор пополам со смутю, – / За любовь за твою за лютую [3, 104].

Как показал анализ изученной нами литературы, номинативное предложение в структуре поэтического текста исследуется как художественно-организованное в ритмико-звуковом плане целое, в котором единицы всех уровней, в том числе сам номинатив, подчинены основному закону: передаче максимально широкого содержания на минимальном словесном пространстве. В поэтическом тексте, характеризующемся усилением образно-ассоциативных отношений между элементами и частичной заменой лексико-грамматической связи логикой внутреннего переживания, номинатив обеспечивает поэтическую компрессию.

Таким образом, номинативное предложение обладает большим стилистическим и текстовым потенциалом благодаря грамматическим характеристикам, лаконичности структуры, большим возможностям распространения и участвует в структурировании поэтического текста, выполняя при этом стиле-, ритмо-, тексто-, и смыслообразующую функцию.

Література

1. Никифорова С. А. Номинативное предложение в импрессионистическом и экспрессионистическом поэтическом тексте / С. А. Никифорова // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. Аспирантские тетради: Научный журнал, / Отв. ред. Н. Л. Шубина. – JAI (18). – Октябрь. – СПб., 2011. – С. 73–75.
2. Солганик Г. Я. Стилистика современного русского языка и культура речи : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г. Я. Солганик, Т. С. Дроняева. – М. : Издательский центр "Академия", 2009. – 256 с.
3. Цветаева М. И. Стихотворения и поэмы / М. И. Цветаева // Вст. ст., сост., подг. текста и примеч. Е. Б. Коркиной. – Л. : Сов. писатель, 1990. – 800 с.

Є. І. Ленець,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
науковий керівник – д. філол.н., проф. С. В. Форманова.

ВИНЯТКОВІ СТАНИ ЯК СКЛАДНИК СУЧАСНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ (на матеріалі збірки новел Андрія Любки "Кімната для печалі")

Анотація. У статті аналізується значення наукового інтересу до вивчення різних типів "виняткових станів", а також з'ясовується необхідність системного підходу до цієї проблематики. Автором проаналізовано "виняткові стани", які описано у творах Андрія Любки.

Ключові слова: виняткові стани, шизодискурс, комунікативний простір.

Актуальність статті зумовлена тим, що "виняткові стани" – це група тимчасових, гострих розладів психічної діяльності яка потребує ґрунтового аналізу, унормування й закріплення в лексичній і термінографічній системах.

Дослідженням цієї проблеми приділяли увагу А. Ю. Березанцев, С. В. Жабокрицький, Д. Л. Співак, А. П. Чуприков.

Метою статті є з'ясування причини "виняткових станів" як складника сучасного комунікативного простору. Мета зумовила розв'язання таких **завдань**: 1) схарактеризувати "виняткові стани" як складника комунікативного простору; 2) проаналізувати "виняткові стани" персонажів у збірці новел А. Любки "Кімната для печалі".

"Кімната для печалі" – нова збірка сюжетно не пов'язаних між собою оповідань Андрія Любки, які, однак, можна вважати й романом, якщо прийняти тезу, що головним героєм цього роману є самотність. Покинуті, ревниві, зовсім юні й поглинуті спогадами про вже прожите життя – усі ці люди на межі відчаю знаходять власне місце для плекання туги, кімнату для печалі, захисну мушлю [1, 190]. В основі книги лежить людська самотність, ностальгія, меланхолія, туга, смуток і печаль. "Після "Карбіда" мені захотілося написати абсолютно несподівану книжку, – розповідає Андрій Любка. – Якщо та була

веселою й кримінальною, то "Кімната для печалі" – це таке саудаде й фаді, ностальгія й меланхолія. Здається, ці оповідання за настроєм найближче до моїх віршів. Щось на кшталт "Ти прокинешся зранку в кімнаті для печалі і скажеш: ця твоя здорова їжа колись мене вб'є"[1,190]. На думку автора, ця збірка – це "суміш туги і смутку на межі з розпачем, це явище "виняткове", яке викликає у читача певні запитання у самого себе" [1,190].

Термін "виняткові стани" у психіатрії запровадив Крав Ебінг. Це короточасні розлади психічної діяльності [2]. Втім це поняття зустрічається не лише в медицині, а й в лінгвістиці, де поширений під поняттям "шизокурс". Назва "виняткові" підкреслює, що вони є винятковою подією в житті людини. С. В. Жабокрицький, А. П. Чуприков до виняткових станів відносять: патологічне сп'яніння, патологічний афект, патологічний стан прокидання, сутінковий розлад свідомості, що не є симптомами психічного захворювання.

А. Ю. Березанцев називає "виняткові стани" афективними розладами настрою, де поділ афекту і настрою пов'язано з тим, що *під афектом* розуміється яскраве вираження емоцій, яке безпосередньо відбивається в поведінці, а *під настроєм* – сума емоцій за певний проміжок часу, яка часто, але не завжди, проявляється в поведінці і може успішно ховатися [2]. До кола афективних розладів відносять манії, депресії, біполярні, рекурентні й хронічні афективні розлади.

1. Науковим підґрунтям аналізу фактичного матеріалу стали праці А. Ю. Березанцева, С. В. Жабокрицького, Д. Л. Співака, А. П. Чуприкова. Це дало змогу покласифікувати "виняткові стани" таким чином:

2. Патологічне сп'яніння.

3. Гіпоманія (яка в свою чергу поділяється на: а) розгорнутий маніакальний стан; б) манію без психотичних симптомів; в) манію з психотичними симптомами).

4. Патологічний афект.

5. Маячноподібні фантазії.

Патологічне сп'яніння – це гострий короточасний психотичний епізод, що виникає на тлі простого алкогольного сп'яніння, або через психичну чи фізичну перевтому. Основною ознакою патологічного сп'яніння є змінена свідомість, у результаті чого спотворюються процеси сприйняття, настає відрив від реальної дійсності [3].

У новелі "Жінка із сірниками" спостерігаємо, як у головного героя з'являються несвідомі страх, тривога, відчуття загрози щодо себе й близьких: *"...вся активність, кайф, радість і смуток розгортали драму всередині мене, і я нікого не хотів пускати в себе..."* [1, с.15]. Тут автор за допомогою переліку іменників на позначення абстрактного стану *кайф, радість і смуток* привносить в оповідь відтінок інтимності, хвилювання, які *"розгортали драму всередині"* головного героя. Таким чином, абстрактні іменники *активність, кайф, радість і смуток* вказують на його стан.

Розглянемо "патологічне сп'яніння" у новелі "Thenderistheday": *"...незнайомиць випив келих сухого червоного вина.... справа стосується настільки давньоминулого, що не хочеться ворухити старих скелетів у шафах"* [1,29]. Автор за допомогою фразеологізму *ворухити старих скелетів у шафах* та прикметників з виявленою ознакою *сухого червоного*, підсилює думки героя, його емоційність, а використання *давньоминулого часу* мотивується тим, що подія, яка сталася в його житті не потребує тлумачення.

Як доводить фактичний матеріал, при "патологічному сп'янінні" зростає емоційна напруга, порушується орієнтування в навколишньому середовищі, з'являється маячне тлумачення різних подій. Мовна продукція при патологічному сп'янінні уривчаста і в основному відбиває хворобливу симптоматику [3].

Гіпоманія характеризує собою легкий ступінь манії, при якій зміни настрою і поведінки довготривалі й виражені поверхневими судженнями, які не супроводжуються маренням і галюцинаціями. Піднесений настрій проявляється в сфері емоцій, де присутня як радісна безхмарність, так і дратівливість, окремі вчинки, що виходять за рамки моралі [2].

Розглянемо приклад з новели "Сім демонів Магдалини": *"...вона стала по-справжньому самотна, а бували дні, коли вони не хотіли бачити один одного і закривалась у панцирах своєї самотності"* [1, с.149]. Бачимо характерні підвищені внутрішні роздуми автора, в яких за допомогою

порівняння увиразнено зображування внутрішнього світу самотньої жінки з панцирем, що підсилює емоційність мови автора, яка впливає на реципієнта й допомагає йому відчутти психічний стан жінки.

Гіпоманія, в свою чергу, може виражатися **розгорнутим маніакальним станом, який** проявляється так званою маніакальною тріадою: болісно підвищеним настроєм, прискореним плином думок і руховим збудженням [2].

У новелі "Запах у лабіринті" нами зафіксовано такий приклад: "...підняв із ліжка книжку, розгорнув і занурився носом. Пахла!" [1,93]. Характерними для цього стану є загострення відчуттів і сприйняття, де фразеологізм "зануритися носом" набуває прямого значення – відчуття запаху поліграфії й кайфування від нього.

"Манія без психотичних симптомів" – це підвищений настрій, який позначається на зміні норм соціального функціонування й проявляється в неадекватних вчинках, які не контролюються особистістю. Підвищуються толерантність, виникає потяг до подорожей і пригод, підвищуються сексуальна енергія і апетит. Завдяки стрибку ідей виникає безліч планів, реалізація яких не здійснюється [2].

У новелі "Запах у лабіринті" є такий приклад: "... така особа здатна на божевільний жест... історія здалася хлопцеві химерною нічною вигадкою, плодом магії, темряви, втоми і самотності... шукаючи джерело свого збудження... чорна діра самотності, і любов – хай неіснуюча, вигадана, фантомна..." [1,95]. Підвищений настрій характеризується швидким плином думок, а саме використанням прикметників "химерний, підсилений, вигадковий, неіснуючий, божевільний" та абстрактних іменників "магія, самотність, любов, втома". Ці лексичні одиниці позначають нереальний стан хлопця, який занурений у свій внутрішній світ, але відчуває певне збудження, що провокує фантазії, як-от: "написав на аркуші кілька цитат, затишом вклеїв... та продемонстрував у бібліотеці, бо він шукає автора цих цитат для написання дисертації" [1,98]. За допомогою правильної побудови речення, ми бачимо поетапність яскравих ідей які прийшли на думку головному героєві..

Патологічний афект – це хворобливий стан, що виникає у психічно здорової людини як гостра реакція на стрес, на вершині розвитку якої спостерігається порушення свідомості за типом афективного сутінкового стану. Наприклад, у новелі "Жінка з сірниками": "мої руки почали нищпорити її тілом, вона копнула мене, скинула мене на підлогу ...а сама прожогом помчала на кухню" [1,13]. Дієслова на позначення інтенсивності руху "нищпорити, скинула, копнула, помчала" відволікають читача від протікання подій.

Маячноподібні фантазії це – фантастичні ідеї, які посідають проміжне місце між маяченням і звичайними фантазіями. Наближаючись до маячних ідей за змістом, маячноподібні фантазії вирізняються, відсутністю стійкої переконаності особистості в їхній вірогідності, а також безпосередньою залежністю від зовнішніх обставин. У клінічній картині цих станів переважають нестійкі ідеї над роздумами життя, багатства, що у фантастичній і гіперболізованій формах відбивають заміщення важкої, непосильної для особистості ситуації конкретними за змістом фантастичними вигадками, фантазії можуть змінюватися під впливом зовнішніх чинників [3].

Яскравий приклад, що має "початкову" фазу цих фантазій спостерігаємо в новелі "Кімната для печалі": "...чоловік збайдужів до світу... Земля видалась йому недоречною... моя душа відлетіла в невідомі виміри ще з крематорієм" [1,168]. Експліцитна манера автора доносить до реципієнта виражений смисл і підсилює його загальним іменником "Земля". Дієслова недоконаного виду так званих *ітеративів* що це за термін? "збайдужів, відлетіла, видалась" вказують на протяжність дії у певному напрямку та одночасно і її завершеність. Герой усвідомлює тлінність життя і приреченість.

Отже, специфікою інтерпретації "вняткових станів" як складника комунікативного простору є взаємодія психологічного аспекту через стилістичні одиниці. За допомогою абстрактних іменників, прикметників, дієслів (доконаного та недоконаного виду), фразеологію ми помічаємо як автор обрамлює та увиразнює свій твір через призму "вняткових станів" такі як: патологічне сп'яніння, гіпоманію, патологічний афект, маячноподібні фантазії.

Література:

1. Любка Андрій "Кімната для печалі"/ Андрій Любка. – Чернівці : Книги – ХХІ67; MeridianCzemowitz, 2016. – 192с.

2. Березанцев А. Ю. "Судова психіатрія" [Електронний ресурс] / А. Ю. Березанцев ; [сайт] : Режим доступу : http://stud.com.ua/69698/psihologiya/afektivni_rozlad_i_nastroyu. – Назва з екрану.
3. Жабокрицький С. В. "Судова психіатрія"[Електронний ресурс] / С. В. Жабокрицький, А. П. Чуприков ; [сайт] : Режим доступу : <http://bombabooks.com/book/110-sudova-psixiatriya-s-v-zhabokrickij-a-p-chuprikov/9-rozdil-6-timchasovi-rozlad-i-psixichnoyi-diyalnosti.html>. – Назва з екрану.

А. Я. Попович,
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж,
науковий керівник – к. пед. наук Н. В. Грона.

ПОЛІСЕМІЯ ТА ОМОНІМІЯ ПЕРИФРАЗ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування перифраз у газетних текстах. Автор наводить приклади полісемії та омонімії перифраз як засобів вираження образності.

На розвиток української мови впливають засоби масової інформації. Тому дослідження мови ЗМІ (засобів масової інформації), зокрема, друкованої публіцистики є актуальним.

Одним із важливих аспектів дослідження мови ЗМІ постає проблема вивчення місця і ролі полісемії та омонімії перифраз у публіцистичних текстах.

Використання синонімів урізноманітнює наше мовлення, допомагає оригінально оформити думку, уникнути повторів. Синоніми роблять мовлення гнучким, яскравим, колоритним, образним. Елементами синонімічного ряду можуть бути евфемізми і перифрази. Вони є важливими засобами синонімічних замінів під час творення текстів. Щоб уникнути повторів, часто використовують перифрази [2].

Проблему полісемії та омонімії перифраз досліджували у своїй науковій праці мовознавці: В. Абаєва, В. Виноградов, М. Фалькович, Г. Євсєєва та ін. Дослідники звертають увагу на значну кількість лексичних новацій у мові періодичних видань.

Перш ніж аналізувати обрані нами газетні видання, звернемося до визначення:

перифраза – стилістичний прийом, коли кого-, що-небудь називають не прямо, а описово, за його найхарактернішими рисами, ознаками: описовий мовний зворот, ужитий замість звичайної назви кого-, чого-небудь [4, 325].

полісемія – наявність у одного і того самого слова кількох лексичних значень, багатозначність [4, 695].

омонімія – звуковий збіг різних за значенням слів або їхніх форм [4, 78].

Учені доводять, що мова газетної публіцистики має власні принципи відбору і використання засобів, покликаних привертати увагу читача. Зокрема, у цьому жанрі все виразніше виступає тенденція до використання експресивно-емоційних засобів мови, одним з яких є перифрази.

Широко вживаються в газетному тексті омонімії-перифрази. Їхнє виникнення пов'язане, по-перше, зі збігом звукового й компонентного складу різних за своїм значенням і характером сполучень слів або, по-друге, з утворенням омонімічних перифраз унаслідок розширення і розпаду на омонімії багатозначного перифразного звороту.

Провідна роль в утворенні перифраз-омонімів належить першому типу. Хоча, як відзначають дослідники, окремі перифразні звороти можуть трактуватися і як один комплекс із двома-трьома значеннями, і як дві-три різні перифрази, що збігаються за своїм звуковим складом, але перифразно позначають різні явища дійсності [3, 4].

Для аналізу використання та функціонування в публіцистиці перифраз ми обрали газету "Прилуччина". Поява перифраз-омонімів унаслідок семантичного розпаду багатозначного перифразного звороту в мові преси спостерігається рідко, що обумовлено взагалі обмеженою кількістю полісемантичних перифраз [1].

Розглядаючи зафіксовані нами перифрази, можемо простежити ставлення автора до описуваних предметів, його роботу над текстом, рівень творчої уяви, образність його мислення. У